

Količina plastičnog otpada proizvedenog u Evropi raste i otklanjanje istog je skup proces. Ovo je stvorilo crno tržište za jeftinija rešenja, ali ograničeni resursi i neefikasna regulativa ostavljaju vlastima da sustižu nelegalne trgovce otpadom.

U gradu **Wschowa**, nedaleko od nemačke granice, posao za iskopavanje peska jednog preduzetnika privukao je pažnju vlasti nakon što su se meštani požalili na užegli miris koji dolazi sa polja. Sudski dokumenti pokazuju da se Zbignjev T. obogatio ne prodajom peska, već zakopavanjem hiljada tona **ilegalnog otpada** iz Nemačke i zapadne Poljske. Njegov profit je iznosio milione (neoporezovanih) zlota.

Rupe od peska i šljunka kojima je upravljala njegova firma bile su duboke nekoliko stotina metara, a tužioc i tvrdi da su bile ispunjene sa skoro pola miliona kubnih metara otpada, dovoljno da se napuni oko 5000 velikih kamiona.

„Ima plastike (fragmenti filma različitih veličina), fragmenti ambalaže od sira, čepovi, prazna ambalaža od kozmetike“, rekao je ekološki inspektor koji je uzeo uzorak sa podzemnih deponija. Među otpadom nalazile su se fakture za transport kompanije iz Nemačke koje pokazuju da je poslala plastiku pomešanu sa šutom u Poljsku pod šifrom 170504 - tlo i zemlja.

Slučaj koji uključuje Zbignjeva T (njegovo puno ime se ne može koristiti) i još 22 druga, uključujući inspektora za životnu sredinu za kojeg se tvrdi da je saradivao sa bandom, je u toku. Ipak, jedan je od retkih koji dospeju na sud.

Sa povećanjem nivoa plastičnog ambalažnog otpada Evropljani su u proseku proizveli skoro 35 kg svaki u 2020. godini, 23 procenta više nego 2010. i zatvaranjem međunarodnih ruta za odlaganje, kriminal u vezi sa otpadom u Evropi je sve veći problem. Ali zemlje nemaju resurse za ciljanje kriminalaca, a sistemi i prikupljanje podataka širom EU često su neefikasni.

Problemi sa montažom

Cena koju plaćaju po toni ilegalnog otpada oni koji žele da ga se otarase u zapadnoj Evropi, u **Poljskoj** se kreće između 30 i 50 evra. To je daleko jeftinije od traženja legitimnih puteva do postrojenja za reciklažu u **Nemačkoj**, koja bi mogla da koštaju 300 evra po toni.

Odlaganje otpada na deponiju u Velikoj Britaniji može koštati 113 evra po toni, što je više nego duplo više od toga u Poljskoj, Rumuniji, Bugarskoj ili Hrvatskoj gde su divlje lokacije rasprostranjene. Italija i Velika Britanija su nedavno bile prinuđene da vrate smeće pronađeno na ilegalnim lokacijama u Poljskoj, međutim nemačka firma umešana u slučaj Zbignjeva T. ostala je slobodna od takvih zahteva.

Između 2017. i 2018. godine, istočna **Evropa** je postala žarište za ilegalno odlaganje otpada, u mnogim slučajevima bukvalno. Samo u Poljskoj je tokom 2018. izgorelo više od 130

deponija. Do danas, širom Poljske, manje od 10 ljudi je osuđeno za podmetanje požara. „Sve je počelo 2018. godine kada je Kina zatvorila svoje tržište. Zatim su druge zemlje, Malezija i Filipini, Poljska, Slovačka, Rumunija, Tunis, Turska, Maroko i Egipat iznenada stavljene pod pritisak da prihvate više otpada“, kaže Piotr Barczak, stručnjak za cirkularnu ekonomiju u poljskom udruženju Zero Waste.

Javno, poljske vlasti se hvale da se svake godine vrše stotine pregleda pošiljki otpada. Ali samo mali deo dospeva na sud. Inspektori za životnu sredinu u Varšavi ili u Lisabonu ili Atini su jasni zašto je to tako: tužioci ne vole slučajeve otpada. Slučajevi su teški, resursi ograničeni, a presude retke. Maksimalne zatvorske kazne širom Evrope retko prelaze pet godina. Maksimum u Španiji je dve godine. Slovenija ima neke od najstrožih zakona, a krijumčarenje i nelegalno odlaganje otpada kažnjivi su do 12 godina zatvora.

Limp briselsko zakonodavstvo

Nesposobnost Evrope da se pozabavi ilegalnom trgovinom otpadom delom je posledica nekoherentnog zakonodavstva dogovorenog u Briselu. Helmut Maurer, bivši viši stručnjak u direkciji Evropske komisije za cirkularnu ekonomiju, koji je decenijama radio na pitanjima otpada, kaže da su zakoni EU preblagi.

„Evropsko zakonodavstvo o ekološkim prekršajima, a takođe i o plastičnom otpadu, veoma je blago prema prestupnicima“, kaže Maurer, koji je otišao u penziju prošle godine. „Zakon vidi prestupnike kao „ekonomske aktere“. Prekršaji u vezi sa životnom sredinom se smatraju manjim, doduše na očigledan način. U većini slučajeva slučajevi protiv njih ne stoje na sudu jer zakon otežava dokazivanje prekršaja.

Barčak se slaže: „Najgora stvar je što postoje male kazne za ove zločine u vezi sa otpadom. Sada poljsko ministarstvo obećava 10 godina zatvora za ilegalni transport otpada – ali kazne neće odvratiti kriminalce da postupe.

Pitomi uticaj zakonodavstva naveden je u radnom dokumentu osoblja Komisije EU. Nudi strašnu procenu efikasnosti trenutne Uredbe o otpremi otpada:

- nedostatak pouzdanih podataka,
- neslaganja u klasifikaciji otpada između država članica,-neslaganja u tumačenju zakonodavstva od strane država članica,
- nedostatak sankcija i sprovođenja uopšte,
- nedostatak obučениh ljudi,
- nedostatak saradnje između država članica,
- nedostatak ljudskih i finansijskih resursa u Evropskoj komisiji,
- troškovi i birokratija mogu podstaći ilegalne pošiljke.

Nedostatak osoblja

Mnoge zemlje nemaju dovoljno osoblja za sprovođenje inspekcija, a kada se one održe, droga ili alkohol su često preferirani fokus, kaže stručnjak za otpremu otpada iz IMPELa, organizacije evropskih nacionalnih inspektora za životnu sredinu koju predvode volonteri. Samo 22 osobe su zaposlene u poljskom odeljenju za prekogranični transport otpada. Špansko Ministarstvo za ekološku tranziciju i demografske izazove (MITECO) ima šest zaposlenih koji su fokusirani na ova pitanja. U Norveškoj, Direkcija za životnu sredinu ima četiri službenika koji rade na sertifikatima o izvozu otpada i 30 kao inspektori, koji imaju zadatak da nadgledaju devet zakona sa ukupno 22 uredbe. Osamnaest zaposlenih je odgovorno za praćenje pošiljki otpada u Francuskoj.

Generalni inspektorat Portugala pokriva ekološke zločine, ali i poljoprivredu, pomorstvo i upravljanje zemljištem. Rezultat revizije Evropske komisije (zajedno sa MMF-om i ECB) o „finansijskom spasavanju“ zemlje nakon dužničke krize 2011. godine kada je spojeno nekoliko inspeksijskih tela. Sada samo 30 inspektora radi na ekološkim temama. I plate su niske u poređenju sa ostalim državnim službenicima. Visoki zvaničnici u Portugalu zarađuju manje od 3800 evra mesečno. Isti problem postoji i u Poljskoj, gde inspektori odlaze na bolje plaćene poslove u privatnom sektoru.

„Manjak osoblja je opšti i široko rasprostranjen problem. Nemamo dovoljno ljudi da izvršimo više kvantitativnih i kvalitativnih inspekcija“, kaže zvaničnik IMPEL-a.

Fragmentirane akcije

Kvalitativne inspekcije su otežane jer se većina trgovine otpadom oslanja na papirnu dokumentaciju. Ne postoji jedinstvena elektronska baza podataka o otpadu za Evropu, a neke zemlje još uvek ne objavljuju svoje registre dozvola za upravljanje otpadom.

Nekoliko institucija je često odgovorno za istovremeno praćenje pošiljki otpada (inspektori životne sredine, policija, poreski službenici i carinski i transportni organi). Izveštaj Interpola iz 2020. upozorava da „zbog ograničenja istražnih ovlašćenja, istrage zločina u vezi sa otpadom mogu biti raspršene među različitim organima“.

Komunikacija između zemalja EU o otpadu nije laka, jer ne postoji zajednički sistem za unakrsnu analizu podataka iz nekoliko zemalja. Velika Britanija koristi sistem pod nazivom IVS Online za kontrolu pošiljaka otpada, dok španski MITECO (poput Poljske) ima sistem povezan sa carinom, kao i Portugal. „Nedostatak međunarodne sledljivosti ometa napore da se identifikuju izvor, primalac i drugi istražni tragovi“, dodaje Interpol.

Da bi se ovo poboljšalo, EU je stvorila IMSOC, sistem za upravljanje informacijama dobijenim od zvaničnih inspekcija. Već sadrži baze podataka o nebezbednoj hrani i hrani za životinje i bolestima životinja. Ali uvođenje IMSOC sistema za kontrolu otpada ide sporo, trenutno ga koriste samo 32 od 148 zemalja. Upotreba sistema nije obavezna, ali će to

postati nakon uvođenja nove uredbe EU o otpremi otpada (VSR).

Može li Evropa uhvatiti korak sa zločincima?

Evropska komisija navodi da „divergentni sistemi kontrole/inspekcije i nedostatak usklađenih inspekcijskih kriterijuma, posebno učestalost i kvalitet inspekcija, podrivaju jedinstveno sprovođenje VSR-a” ukazujući da je „jedan od glavnih razloga za opstanak ilegalnih pošiljki otpada. je nedostatak jedinstvene primene u celoj EU”.

Od 2016. godine, [EU](#) je finansirala najmanje tri projekta za borbu protiv ilegalnog kretanja otpada. Oni su u velikoj meri skup alata za obuku, regulatornih informacija i trenutnih trendova nelegalnog otpada. Međutim, projekat za sprovođenje akcija za otpremu otpada mogao bi inspektorima pružiti vrednu digitalnu podršku, jer planira da pokrene alatku za praćenje otpada zasnovanu na GPS-u.

„Do sada smo razvili priručnik za vlasti o tome kako da koriste uređaje za praćenje, a za neke zemlje smo naručili i isporučili uređaje za praćenje“, kaže portparol. „Oni još nisu zaposleni, tako da trenutno nemamo rezultate.

Novi poboljšani **VSR** je na zakonodavnom stolu od decembra 2022. Mogao bi da stupi na snagu početkom 2025. uz očekivane jače kazne i mere za rešavanje razlika u tumačenju i primeni širom Evrope.

Međutim, za ekološke inspektore na terenu u [Poljskoj](#), praćenje nelegalnih operacija otpada ostaje izazov. „Ponekad nas zovu ekološka policija“, kaže jedan neimenovani inspektor. „Mi smo organ uprave, mi vodimo upravni postupak, a ne istrage. Prvo što čujemo od advokata proverenih firmi je da nismo imali dovoljno osnova da dođemo u inspekciju. Ako dokaže da smo zloupotrebili svoja ovlašćenja, svi naši nalazi su nevažeći. Propisi su slabi.”